Posebna izdaja

POSTNINA PLAČANA V GOTOVINI

POSAMEZNA ŠTEVILKA DIN 2.—

NAŠA MISEL

Leto IV. OMLADINSKI KULTURNO-POLITIČNI LIST Št. 7. (53)

Izhaja vsak drugi četrtek V Ljubljani, dne 23. marca 1939 Celoletna naročnina znaša 18 Din

Ob nesreči bratskega naroda

Narod Husa in Masaryka, ki je dal človeštvu izredne vrednote z vseh področij človeške plemenite ustvarjalne dejavnosti nima več državne samostojnosti. Zgubil jo je pod težo nekulturnega nasilja svojega velikega soseda, kateremu je moč izhodišče in merilo morale in pravice. V dneh, ko je izginila z evropskega zemljevida najkulturnejša slovanska država kot žrtev osvajaške in gospodovalne strasti, delimo Jugosloveni z najtežje prizadetim bratskim narodom vso žalost, ker je njegova nesreča tudi naša nesreča. Praga nam je bila neprecenljiva moralna in dejanska opora, saj nam je v dobi skupne sužnosti in svobode bila najlepši vzor nacijonalne zavednosti, borbenosti, svobodoljubja, demokratičnosti, vztrajne delavnosti in discipliniranosti. V Prago so romale jugoslovenske mlade generacije napajat se k vrelcem velikih učiteljev moralnih moči za skupno borbo, ki smo jo Jugosloveni in brati Čehoslovaki ramo ob rami vodili za skupne narodne in človečanske ideale proti istim zatiralcem najprimitivnejših pravic. Nihče ne more tako globoko, kot mi, sodoživljati nesrečo naroda, s katerim nas vežejo vezi krvi, kulture in zgodovine skupnih naporov za častnejšo in srečnejšo bodočnost.

Nikdar nismo verjeli, da se bo ta izredni narod boril tristo let za samo dvajset let svobode. Nikdar nismo mogli verjeti, da bo masarykovska republika, zgrajena na večnih moralnih resnicah in trdnih življenjskih pogojih, postala tako kmalu žrtev istega nasilja, ki je združilo leta tisoč devetsto štirinajstega k skupnemu odporu vse kulturne narode sveta, po katerih soglasju je bil ustvarjen v osrčju Evrope otok svobode in človeškega dostojanstva.

V tej nesreči nas tolaži zavest, da se zgodovina vedno hitrejše vrti. Ena današnja generacija doživi vsebinsko prejšnja stoletja. Narod ob Vltavi ne bo po tej Beli gori čakal tristo let na svoje ponovno vstajenje. Še ta generacija bo dobila zadoščenje za ponižanje, ki ga je pruski škorenj zagrešil z oskrunjenjem Hradčanov — sedeža predstavnikov suverenosti bratskega čehoslovaškega naroda. Hradčani so češka zgodovina. Cinično dejanje osvajača, ki je smatral za svojo prvo dolžnost ponižati nesrečni narod v tem nacijonalnem simbolnem svetišču, bo zapisano v njih analih kot kratka žalostna epizoda. Soustvaritelj čehoslovaške samostojnosti, veliki Masarykov učenec in naslednik bo v drugi emigraciji ustvaril drugo svobodno domovino z močnejšimi jamstvi svojega obstoja. To ne bo več borba malo poznanega naroda za svojo svobodo in državnost, kakor je bila med svetovno vojno, ker je postal bratski narod v dvajsetih letih svoje politične samostojnosti priznan in spoštovan v družbi kulturnih narodov. Dotlej bo vztrajal in črpal moči iz svoje zgodovine. V dvajsetih letih svobode se je navžil moči za uspešne preizkušnje trenutne podjarmljenosti.

Prezident dr. Edvard Beneš je že vzel v emigraciji usodo čehoslovaškega naroda v svoje roke, ker mu je razvoj dogodkov dal najtragičnejše zadoščenje za vse klevete, ki jih je doživel z mnogih strani po septemberski krizi lanskega leta. Njega in njegovo politiko so krivili odgovornosti za okrnitev republike. Žal, da so morali slediti tako usodni dogodki, ki so potrdili pavilnost njegovega ravnanja. Danes nihče več ne dvomi, da bi tudi volji nemškega naroda podrejena hlapčevska politika čehoslovaških državnikov ne mogla odvrniti od bratskega naroda in države načrtnih, vnaprej sklenjenih osvajaških stremljenj velike sosedne sile, ki ni trpela niti njenega vazalsko odvisnega obstoja, v katerega je prišla po monakovskem ukazu. Nič ni bolj zmotno in usodno, kot misel, da se dajo hladne osvajaške duše zadovoljiti s častno, prijateljsko in korektno politiko sodelovanja med narodi. Njim so prijateljstva lahko samo začasne taktične potrebe, ki jih brez sentimentalnosti preko noči spremenijo v sovraštvo, ko se jim zazdi, da je napočil pravi čas.

Najnovejši dogodki niso v sebi zaključeni, ker so samo člen podrobno izdelanega dalekosežnega načrta. Vse dosedanje zahteve je narodno-socijalistična Nemčija opravičevala z nacijonalnimi načeli. V Monakovem je izčrpala to svoje moralno orožje s priključitvijo Sudetov v nemško narodno in državno skupnost, zato je dala svečana zagotovila, da nima nobenih teritorijalnih zahtev več. Toda kmalu se je pokazalo, da so bila ta zagotovila dana samo zato, da so se lahko kršila. Podjarmljenje bratskega češkega naroda je v ostrem nasprotju z načeli in obljubami voditelja rajha. Nemčija je prešla h krivici in osvajaštvu, brezčastno gazeč svoje nazore in obveze. Z obraza je snela krinko in s tem spreobrnila zadnjega zakrknjenega vernika miru, ki je z dežnikom izravnaval spore med evropskimi narodi. Danes se je Chamberlain sam razočaran in prevaran uvrstil med tiste, ki že dolgo niso verovali v časten in pravičen mir.

Mi živimo z nekaterimi našimi sosedi v formalnem prijateljstvu. V sedanji mednarodni napetosti so čutili potrebo zagotoviti nam z besedo, da želijo obstoj močne Jugoslavije in da se ne zanimajo za način našega notranjega političnega življenja. To je vse dobro in prav, toda zadnje kršitve obljub jemljejo tem zagotovilom vsako vrednost, zato mora naša politika realno računati z vsemi možnostmi in z moralo časa, da bodo spričo naše pripravljenosti vsakršna presenečenja izključena.

Mi nočemo pustiti nikogar v dvomu. Naj bo kdorkoli, v tej mednarodni napetosti in negotovosti čutimo potrebo poudariti našo brezpogojno odločnost, da bomo branili z vsemi sredstvi proti vsakomur težko plačano svobodo. Od Kosova se je slovanski Balkan preko petsto let boril, doprinašajoč najtežje žrtve za svoje življenjske pravice in tvoril obrambni zid, za katerim se je ostala, često nehvaležna Evropa lahko mirno kulturno, socijalno in gospodarsko razvijala. Mi ne zahtevamo za to plačila, zahtevamo pa nemoteno življenje v častnem in pravičnem miru. V pravični borbi za svoje narodne in človečanske pravice smo že enkrat povzročili iskro, ki je zanetila svetovni požar. Vsakdo, ki misli, da se sme dotakniti teh naših dobrin, naj ve, da bomo, če bo treba, drugič in tretjič ... brez pomislekov vrgli bakljo v evropsko smodnišnico. Današnje vojne duševnosti nismo krivi mi. Balkan je najbolj urejeni del našega kontinenta, zrel za častno, pošteno in stvariteljsko delovanje ter tekmo z drugimi narodi. Toda v svojem legendarnem junaštvu in svobodoljubju ne bo naš narod svoje časti in pravic nikdar žrtvoval sentimentalni miroljubnosti.

V tem zgodovinskem trenutku pozivamo v interesu naše moči in uspešne obrambe vse odločujoče činitelje, da izkoristijo ves svoj vpliv, vso svojo razumnost in ves svoj iskreni patrijotizem za uresničenje zadovoljstva in strnitve vseh delov naroda v neporušeno enotnost. S svojo širokogrudnostjo, ki jo upravičeno zahteva negotovost jutrišnjega dne, moramo izločiti vse, kar nas razdvaja in kar bi lahko služilo za dobrodošlo sredstvo intrig od zunaj in za opravičilo posega kogarkoli v naše suverene notranje zadeve.

Politiki govore

Čehoslovaška tragedija je sprožila v vsem svetu plaz najaktivnejše politične dejavnosti. Pomena tragičnih dogodkov poslednjih dni se zavedajo vsi vodilni politiki; zato so značilne tudi njih izjave, ki v marsičem dajo naslutiti nove dogodke.

V Chikagu je govoril bivši predsednik čehoslovaške republike

dr. Edvard Beneš

ki je napovedal najostrejšo borbo za neodvisnost svoje domovine. Poudarjal je, da to njegovo delo ne bo zaman, ker kaznuje vsako nasilje tudi Bog sam. Naglašal je, da je bila Čehoslovaška ena najbolj demokratičnih držav, ki ni poznala plemenskih in verskih razlik. Radi tega si je tudi nakopala sovraštvo svojih sosedov. Opisal je boje in žrtve za ustanovitev republike ter nadaljeval:

»Češki in slovaški narod sta postala žrtvi velikega mednarodnega zločina. Češki narod danes ne more protestirati, ne more se niti braniti.

V septemberski krizi sem moral odstopiti, ker so mi rekli, da se mora Čehoslovaška žrtvovati za svetovni mir. Te žrtve so bile doprinešene. Münchenski dokument je vseboval obljubo zajamčenja čehoslovaškega ozemlja. Toda ena izmed velesil, ki je podpisala ta pakt, je sedaj zasegla naše ozemlje.

Pred vsem svetom in pred zgodovino sem prisiljen izjaviti, da se Čehi in Slovaki ne bodo prej nehali boriti za svoje pravice, dokler jim ne bodo vrnjene.«

V angleški zbornici je govoril

Duf Cooper,

bivši prvi lord admiralitete. Tekom svojega borbenega govora, radi katerega se pripravlja v Berlinu »energična diplomatska akcija«, kot poroča Reuter, je med drugim izjavil tudi sledeče:

»Močno dvomim, da je oportuno imeti kakršnokoli pogodbo z Nemčijo. Sedaj, ko stoji na čelu nemške države trikratni prisegolomilec, izdajalec in kršitelj priseg, sem mnenja, da ni nobena pogodba, ki jo podpiše, vredna papirja, na katerem je napisana. Nobenega člana te skupščine ni, ki bi mogel imeti drugo mnenje.«

Pred lordsko zbornico je podal svoje poročilo o zadnjih mednarodnih dogodkih

lord Halifax

O poslednjih čehoslovaških dogodkih je med drugim dejal:

»Težko se je izogniti zaključku, da večina incidentov, ki so se odigrali pred vkorakanjem nemških čet, ni bila namenoma izzvana in določena vnaprej.

Mislim, da ni treba mnogo govoriti o tem, kako je češki predsednik »prostovoljno« pristal na podjarmljenje češkega naroda. Z ozirom na okolnosti, pod katerimi je dr. Hacha odšel v Berlin, in upoštevajoč dejstvo, da je bila Čehoslovaška deloma že zasedena, je očividno, da so njeni zastopniki imeli malo upanja, da bi se njihova pogajanja uspešno končala. Mnogo bolj verjetno je, da je bil Čehom stavljen ultimat in da so oni radi grožnje s silo in da bi rešili svoj narod pred raznimi strahotami, pristali na kapitulacijo. Težko je verjeti, da bi nemška vlada mogla imeti za svoje zadnje postopanje kakršnakoli opravičila, ki bi jih bilo mogoče sprejeti. Po mojem mnenju bi mnogo rajše videl, da je Nemčija namesto raznih komunikejev in pojasnil, izdanih o zadnjih dogodkih, naglasila, da je pri teh dogodkih predhodno vlogo igrala njena superiorna sila, kakor je v resnici tudi bilo.

Do münchenskega sporazuma se je moglo smatrati, da je bil Hitler vedno zvest svojim načelom. Ta načela je sedaj

(Nadaljevanje na 4. strani)

Branili bomo Jugoslavijo!

Veličastna manifestacija slušateljev Aleksandrove univerze

Nesreča bratskega češkega naroda je pretresla ves svet. Vsa kulturna mednarodna javnost stoji pod globokim vtisom dogodkov, ki so na najbrutalnejši način preko noči spremenili politično lice Evrope. V vseh malih državah je nastopila upravičena zaskrbljenost, kateri se je v slovanskih državah pridružila še najglobejša žalost. Pri vseh posredno ali neposredno ogroženih narodih so zadnji težki dogodki našli odmev v smislu strnitve vseh narodnih sil in pospešenega reševanja vseh ovir, ki bi mogle slabiti enotnost in odločnost teh narodov v obrambi svojih naravnih življenjskih pravic.

Visokošolska mladina je prva razumela potrebo, ki jo vsiljuje čas našemu narodu. Enodušno je izločila vsa medsebojna trenja, ki so izčrpala njene moči ter pristopila k najresnejšemu in enotnemu delu za uspešno obrambo skupnih narodnih in državnih dobrin. Izdala je proglas, v katerem je manifestirala svoj brezpogojni patriotizem in s tem dokazala svojo zrelost in doraslost vsem preizkušnjam, ki bi utegnile slediti. Ta vzgledni nastop najmlajšega izobraženstva je napravil na našo javnost pomemben vtis. V vseh je vzbudil zavest resnosti položaja in hkrati najmočnejši nagon samoohrambe.

V duhu proglasa naših visokošolcev se je vršila v soboto 18. t. m. veličastna manifestacija na Aleksandrovi univerzi. Na stotine akademikov je do zadnjega kotička napolnilo prostorno zbornično dvorano, prostore pred njo in vse galerije, ter enodušno manifestiralo za našo domovino in dajalo izraza težko ranjenim čustvom slovanske solidarnosti. To ni bila manifestacija zbeganosti in malodušja, nego manifestacija nezlomljive življenjske volje, nacionalne zavesti in politične zrelosti. Bolj kot kdajkoli je prišel do izraza občutek usodne življenjske povezanosti vseh delov našega naroda v enotno državno skupnost, ki more edina nuditi dovolj moralnih in fizičnih sredstev za našo varnost. Kot prisegi sta doneli iz grl ob pričetku in koncu zborovanja himni »Bože pravde« in »Hej Slovani«, ter oznanjali vsakomur duha in voljo jugoslovenske mladine.

Manifestacijsko zborovanje, kateremu je ves čas prisostvoval tudi rektor univerze g. dr. *Kušej*, je po dogovoru vseh akademskih skupin vodil slušatelj *Leskovar*, ki je prečital več navdušenih pozdravov združeni akademski mladini in prikazal razloge, ki so povzročili neobhodno potrebo združiti vse narodove moči in predvsem akademske mladine. Prečital je proglas visokošolcev ter nato dal besedo zastopniku beograjske visokošolske mladine.

Govor zastopnika beograjske visokošolske mladine, slušatelja Novakovića

Nastop odposlanca visokošolske mladine iz naše prestolnice je pozdravila mladina Aleksandrove univerze z dolgotrajnim vzklikanjem. Slušatelj Novaković je prišel v Ljubljano, da izrazi mladini, ki stoji na straži najbolj izpostavljenega in najbolj ogroženega dela Jugoslavije zagotovila, da stoji za njenim hrbtom vsa sila jugoslovanskega naroda in države tja do bližin Soluna in bratskega bolgarskega naroda. Njegova izvajanja so dokazala, da se mladina naše prestolnice po svojem nacionalnem in političnem prepričanju globoko zaveda, da se interesi celokupnega naroda in države branijo povsod, kjerkoli je naša meja ogrožena. Srbski mladini ni vseeno, če bi se Beograd spremenil iz današnje mogočne in varne jugoslovanske prestolnice v obmejno in ogroženo prestolnico srbstva. V tem duhu se je vršil v Beogradu zbor akademske mladine, ki je izzvenel v enodušen sklep: borili se bomo za Jugoslavijo, če bo potrebno, na Karavankah in na Dravi do poslednje moči. Povdaril je, da bomo pustili Jugoslavijo likvidirati samo za ceno krvi.

Izvajanja zastopnika beograjske mladine so zborovalci sprejeli z gromkim in dolgotrajnim odobravanjem. Za njim je govoril zastopnik »Slovenskega kluba«, slušatelj Rauber.

Govor zastopnika visokošolskega združenja „Slovenskega kluba“ slušatelja Rauberja

V trenutku, ko so se vsa vprašanja okrog nas strnila v vprašanje ogroženosti naše svobode, stopa akademska mladina pred slovensko javnost s pozivom po strnitvi naših vrst. Prostovoljno smo se odrekli političnim svetovno nazorskim prepirom v prepričanju, da nam v tem trenutku naša razcepljenost samo škodi. Združili smo se v iskreni volji in hotenju, da čuvamo in branimo našo narodno svobodo, da skupno manifestiramo, da je nam Slovencem samo svobodna Jugoslavija okvir, kjer hočemo živeti svoje narodno in državno življenje.

S tem pozivom stopa danes akademska mladina pred Slovence, ta poziv pošiljamo danes tovarišem Srbom in Hrvatom v želji, da nas v naših stremljenjih podpro. Prepričani smo, da je to v tem trenutku naša pravica in dolžnost.

Ni slučaj, da je prav študirajoča mladina v najtežjih časih našega nacijonalnega zatiranja v dobi pred svetovno vojno postavila jasne narodno osvobodilne koncepte. »Preporodovska« generacija se ni strašila ječ in preganjanj v zavesti, da je samo v skupnosti s Srbi in Hrvati možno Slovencem svobodno življenje.

Naloge, ki jih narekuje čas danes slovenski akademski mladini, niso tolikšne, kot so bile naloge »Preporodovcev«. Slovenci smo s Srbi in Hrvati združeni v lastni državi, mnogo vprašanj pa je kljub dvajsetletnemu sožitju še nerešenih in zahteva nujno svoje rešitve. Toda danes gre zato, da vkljub različnim pogledom na vprašanja naše notranje ureditve vsakomur in vsem povemo, da je okvir, v katerem hočemo živeti, samo ta država, da hočemo naša notranja nasprotstva urediti sami in da ni med nami človeka, ki ne bi bil pripravljen te države čuvati in je braniti.

Prva naloga študenta in bodočega inteligenta je nesporno ta, da se v času svojega študija z vso resnostjo pripravlja na težko in odgovorno nalogo, ki jo bo kot inteligent v družbi imel. Toda nič manj važne niso naloge, ki jih že danes v tej skupnosti ima: da podpira svoj narod v njegovih borbah, da mu stoji ob strani kot prijatelj in učitelj, da mu kot človek širših obzorij dviga njegovo narodno in državljansko zavest in se tako že v času svojih študij uvrsti kot tvorni element v življenje ljudstva, kateremu pripada.

Sledeč tem osnovnim našim nalogam danes vsa akademska mladina kliče h koncentraciji slovenskih tvornih sil. Pod težo položaja smo sami z vzgledom začeli, ko smo sklenili se odreči medsebojnim trenjem in poglobiti delo na skupnih toriščih, kjer gre za našo narodno in državno samobitnost. S tem klicem se obrača mladina na različne slovenske svetovno nazorske in politične skupine. Nikakor to ne more in ne sme pomeniti, da se skušamo odrekati svojim nazorskim programom. Odklanjamo sloganstvo, kjer bi delali kompromis z načeli. Vsak na svojem torišču hočemo poglobljeno delati v vprašanjih naše narodne obrambe, v katerih smo ugotovili, da smo edini. Dvigati hočemo na svojih področjih našo državljansko silo, da mu še take velike katastrofe ne bodo vzele vere v našo narodno svobodo.

Morda je res, da prihaja volja do takega dela nekoliko pozno, prepozno morda prav dvajset let. Toda nič ni bolj neprimerno za današnji čas kot tožbe in obup. Res, da je človeku težko, ko sliši poročila o težki depresiji, ki je prevzela pod vplivom dogodkov zadnjih let in pod vplivom od zunaj naše ljudi. Je to pač žalostna bilanca našega nedela v narodnostnem oziru. Danes gre za to, da četudi v zadnjem trenutku skušamo popraviti, kar se popraviti da.

Prepričani smo, da niso te naloge, ki se danes pred našo generacijo postavljajo, nič manj historične, kot so bile historične naloge generacij ob vseh velikih dogodkih v naši politični zgodovini. Val narodno osvobodilnega gibanja ob majski deklaraciji je l. 1917. in 1918. zajel vso našo zemljo. Brez razlike politične pripadnosti je takrat zajelo vse Slovence samo eno hotenje: otresti se nemškega jarma in zaživeti z brati svobodno življenje. Teror nemškega gospodstva se je zlomil, habsburška monarhija je razpadla, slovenska sila pa je ostala in v Jugoslaviji zaživela.

V te sile našega ljudstva verujemo tudi danes, dasi morda spe skrite pod trenutnimi depresijami in razočaranji. In to je naloga vseh nas, zlasti pa akademske mladine, da skušamo te speče sile v našem narodu zdramiti, mu vliti vere in zaupanja v bodočnost. Potem se nam tudi še take temne bodočnosti ne bo bati. Čutimo, da smo zamudili dvajset dragocenih let. To spoznanje nas danes še bolj tesno druži v solidarnosti in v hotenju, da se borimo, če bo prišel čas za to ob rami našega ljudstva za našo svobodo.

Druži nas vera, da bomo zmagali.

Izvajanja slušatelja Kutina, ki je govoril v imenu jugoslovanskih nacionalnih akademikov

Živimo v dobi, ko zunanje-politični dogodki z bliskovito naglico spreminjajo zemljevid Evrope, v posmeh Resnici in Pravici.

Če se zamislimo v sedanjost in skušamo uganiti bodočnost, se nam poraja v mislih nehote vprašanje, kakšna je bila preteklost za nas Slovane, zlasti Čehe in Jugoslovane.

Čehi so zgodaj nastopili svojo svobodno pot. Že v prvih stoletjih so imeli svojo državo, svoje kralje, svoje svetnike in svoje mučenike. Razvili so svoje samostojno narodno življenje na vseh kulturnih področjih. V Husovi dobi koncem 14. in v začetku 15. stoletja sta bili že do vrhunca zgrajeni češka narodnost in samostojnost. Uprava vlade in velikih mest je bila češka, češčina je bila uradni jezik. Povsod, na vseučilišču, v cerkvi in pred sodiščem je imel Čeh veljavo. Češko slovstvo ni zaostajalo za slovstvi drugih narodov; bilo je celo nad njimi po svoji moralni višini. Hus, preprosti sin češkega naroda, je bil na čelu narodnega gibanja za češki vpliv na vseučilišču. Iz zavisti so ga tujci izdajalsko zapletli v spor s škofom in papežem, ter ga obdolžili krivoverstva. Cerkveni koncil ga je obsodil na smrt na grmadi.

Hus je umrl za čast svojega naroda. Njegov moralni ideal je ostal v češkem narodu večno živ in nobena grozodejstva, niti vojna vihra, ga niso mogla uničiti. Slavni češki zgodovinar Palacký »oče češkega naroda« je dejal: »Husova doba je slavna doba; takrat je češki narod prednjačil s svojo kulturo vsej ostali Evropi.« Husitski boji, legijonarska zgodovina in sv. Vaclavska legenda, to so dejstva, ki bodo ostala zapisana v češki zgodovini z zlatimi črkami.

Zmagoviti boji so cesarja in koncil prisilili, da sta se jela pogajati. Toda cesar se je tajno zavezal, da se ne bo držal dogovora. Cerkev je smatral, da lahko vsak trenutek proglasi vse koncesije za nične in neveljavne. Sovražne sile so dosledno razjedale samostojnost češkega naroda, dokler ni po porazu na Beli gori l. 1620. popolnoma zapadla absolutizmu Habsburžanov in vplivu protireformacije. Po porazu je bilo oplenjeno vse kraljestvo in namočeno s krvjo. Zaplemba je zasegla na Češkem devet desetin vsega zemljišča in na Moravskem malo manj. Voditelji so bili usmrčeni in vrženi v ječo. V živi veri v Husov moralni ideal narod ni obupal in je z brezprimerno vztrajnostjo prenašal vsa grozodejstva, zločine in nasilja.

Ob prvi priliki, ki jo je nudila februarska revolucija l. 1848. se je češki narod dvignil v svoji samozavesti. Na slovanskem kongresu junija 1848. je Safař s svojim govorom zapustil trajen vtisk: »Slovani ne morejo več prenašati groze sužnosti. Narodi so si vrnili svoje pravice. Tudi mi se posvetujemo o naši bodočnosti; poznamo bolje kakor oni v Frankfurtu in Budimpešti svoje potrebe in smotre, ki jih hočemo doseči. Kaj si torej Nemci, Italijani in Madžari mislijo o nas?

Trdijo, da nismo sposobni, da bi se sami upravljali, to pa zato, ker smo Slovani. Slovan — tako pravijo — je že po svoji prirodi ustvarjen, da služi izvoljenim in plemenitejšim narodom. Odkod nasprotnikom pravica, da tako govorijo? Ali nas ni uklonila njihova železna pest? Ali niso strigli volne z naših ovac, ali niso srkali mozga iz naših kosti? Ali jih ni hranil znoj naših kmetov, ali niso prelivali krvi za njih koristi naši bratje in sinovi naših mater? Proglašajo se za naše zaščitnike in apostole, v naših očeh so samo naši tlačitelji in morilci naših duš. Bratje, tako ne more več ostati! Odločilni trenutek nas je presenetil, toda izbirajmo: ali oznanjajmo pogumno vsepovsod: Slovan sem, ali pa prenehajmo bivati. Moralna smrt je najhujša izmed vseh, moralno življenje je šele življenje. Slovani zahtevajo samo pravico in njih orožje je moralna sila. Sila, ki premika v neskončnem vsemirju nebeška telesa, ni nič spričo sile naroda, ki brani zavedajoč se sebe samega, v zakonitem boju svoj obstoj. Suženj se more osvoboditi s silo orožja! Zmagajmo torej in bodimo svobodni, ali pa slavno umrimo!«

Govornik je utihnil in zbor, ki je pridržal dihanje, ko ga je poslušal, je burno pritrjeval; drug drugega so objemali, solze so jim stopile v oči. Vročekrvni Jugoslovani so izvlekli meče. *(Šimak - Pešek, Zgodovina.)*

Toda po l. 1848. je napočila doba najstrašnejšega centralizma in despotizma. Orožništvo in policija sta bila vsemogočna. Narodni voditelji so bili preganjani. Leta 1860. je moral cesar spremeniti način vladanja in ga nasloniti na ustavno osnovo. Razmahnilo se je novo življenje v čeških deželah. Pojavili so se številni časniki in vodstvo naroda je bilo v rokah Palackega, Riegla, Sladkowskega in bratov Gregrov. Narod se je z vso kulturno in moralno silo vrgel na delo, da zasidra moralni red v lastnih narodnih združbah. Ogromen je bil napredek, ko se je vršil drugi slovanski kongres leta 1868. Palacký je tedaj govoril:

»Ako bi se bil takrat, ko sem prišel v Prago, podrl strop nad glavo zbranih domoljubov, bi bil ves narod pokopan pod ruševinami. Danes, bi se moral zrušiti ves nebesni svod, da bi nas pokopal. Toda tedaj bi bili zdrobljeni z nami tudi naši sovražniki!«

Krivice, zločini, plenitve, poboji, umori in preganjanja dolgih štirih stoletij so dokazali češkemu narodu, da mu nihče drug, kakor narod sam, ne more jamčiti za svobodo, samostojnost in nravnost. Trpljenje, ponižanje, su-

ženjstvo v dobi 400 let so narekovali narodu svojo samostojno pot. Iz lastne zgodovine, iz lastnega življenja v svetlem in mučeniškem vzoru Husa je narod črpal osnove za svoj lastni moralni red. »Kadarkoli smo zmagali,« je izjavil Palacký v svoji politični oporoki, »je bila naša zmaga vedno bolj posledica moralne sile kakor sile orožja. Ostanimo torej zvesti samim sebi, pravičnosti in resnici. Razumna moralna vzgoja mora biti v našem narodu razvita do višje stopnje, da bi se zlasti zavedal samega sebe in po svoji zavesti skrbel za svojo bodočnost. Vsi domoljubi se potrudite, da boste svojim rojakom nudili in pomnoževali užitno duhovno in moralno hrano. Oni imajo toliko zdravega smisla zase, da se bodo sami varovali strupene skaženosti!«

V tem duhu si je češki narod polagal moralne temelje. Iz istih živih virov svojega naroda je razvil Masaryk svoj osvobodilni načrt. V knjigi »Svetovna revolucija« je zapisal: »Moja načela in program so organsko zrastli iz naše zgodovine, vanjo sem se poglobil in iz nje sem črpal svoj politični in kulturni program.«

Tak je bil razvoj, ki je vedel do zmage slovanske misli.

Težka je bila pot Slovanov do svobode. Tujec je znal vedno s surovo silo razbičati mehko slovansko dušo in upogniti slovanska pleča, ali celo naščuvati brata na brata, da sta v bratomorni borbi služila njegovim interesom. Tako se mu je posrečilo ovirati razvoj k uresničitvi vseslovanske misli, kajti zavedal se je, da bi bila taka Resnica njegova propast. Zato je morala postati velika Rusija — Sovjetija, zato sta si morali biti sovražni Srbija in Bolgarija, zato mora biti še danes Poljska najbrezbrižnejša slovanska država . . .

Po vseh teh ugotovitvah nas gotovo zanima razvoj našega naroda, ki je tisočletja v mučeništvu in molku koprnel po svobodi. Mnogo smo imeli gospodarjev: Rimljani, Bizantinci, Avari, Huni, Franki, Madžari, Avstrijci in Turki so zapovedovali in gospodarili na naši zemlji z nasiljem in prevaro. Za svoje zločine so dobivali priznanje, pravice vladanja in kaznovanja, njim se je pisala zgodovina. Našemu narodu pa, ki ni moril, ni ropal, ni osvajal tujega, ni nikogar varal in izkoriščal, nikomur vsiljeval ne oblasti, ne vere, narodu, ki ni zločinec, naj bi se ne priznavalo, da je bil, da je, da ima zgodovino in kulturo. Njegova zgodovina ni zgodovina oblastnega nasilja, vojská in gospodovalnosti, temveč zgodovina njegove narodnostne in moralne skupnosti, njegove moči in volje do življenja, njegove delavnosti in vztrajnosti, njegovih kulturnih stremljenj, njegovega trpljenja in neomajne vere v svobodo in pravico. Nikogar ne zavidamo, kdor je z nasiljem »okrasil« in dopolnil svojo zgodovino. Zahtevamo pa priznanje svoje bitnosti, priznanje, da smo bili in ostali kulturen narod iz lastne moči takrat, ko nas je nasilje zapisalo pogubi.

Slovenci smo živeli tisoč let v državi, ki nam je bila tuja. Imeli smo cesarja za vladarja, mnogo cerkvenih in posvetnih knezov in dostojanstvenikov z velikimi častmi in z velikim bogastvom, državnike, diplomate, poslance, parlamente, politike, postave, šole in veliko vojsko, a nismo bili zadovoljni. Tujci so odločevali za nas, tujci skrbeli za postave in nas urejevali. Mi pa smo vse to zametavali, zavračali, preklinjali, hrepeneli in neutešljivo stremeli po svobodi, po samostojnem odločanju, po samostojni vzgoji, po samostojnem redu in disciplini. Tuja država nam je bila neznosno breme, največja ovira, grenka »dobrota«. Zato smo z drugimi narodi vred obrnili hrbet avstrijski državi in bilo je konec 700 letnega habsburškega cesarstva.

Ko smo zdrobili okove, smo se zravnali in se z bratoma iste krvi, ki ju nismo nikdar zatajili, zedinili, da hočemo živeti skupno po enotnem vnanjem in notranjem redu. Ustanovili smo svojo samostojno, skupno državo. Tedaj je nastopila nova doba v jugoslovanski zgodovini. Izpolnila se je tisočletna želja, smoter, ki so ga zasledovali mnogi rodovi, smoter, za katerega so padale neprecenljive žrtve. S krvjo je zapisana naša zgodovina. Naš narod je že enkrat zgradil gradove za tujce in v njih ječe — zase. Zdaj gledajo z višin le še grajske razvaline, kot živa priča naše sužnosti in kričeč poziv k zavedni narodni delavnosti. Z nastankom lastne države, z osvoboditvijo in zedinitvijo iste krvi, smo se otresli plemstva, ki je za mladi rod le še pravljica.

Postavili smo se na lastne noge in se lotili novih nalog, ki so nam postale življenjski zakon: kulturna, duhovna in gospodarska osvoboditev jugoslovenskega naroda od kakršnega koli tujega vpliva.

Ko bo to dosledno izvršeno, bomo notranje dovolj močni, da se bomo mogli uspešno upirati vsaki zunanji sili, mogli bomo mirno čuvati svojo narodno samostojnost napram vsem, ki bi nam jo hoteli ogrožati, znali bomo v odločilnih trenutkih odločno zastopati svoje pravo in postavljati svoje zahteve.

Zato složno zgrabimo za delo in zastavimo vse svoje mlade sile:

Za narod, kralja in Jugoslavijo.

Proglas in apel

ljubljanskih akademikov vsem akademikom Jugoslavije

Po proglasu, ki so ga naši javnosti izdale vse akademske skupine Aleksandrove univerze, so iste skupine, katerim se je, razumevajoč klic po združitvi vseh sil, priključilo še Jugoslovensko akademsko društvo iz Kranja, izdale proglas in apel vsem akademikom Jugoslavije. — Apel, ki ga v naslednjem prinašamo je bil takoj razposlan vsem akademskim društvom ter organizacijam širom Jugoslavije.

★

Tovariši! Tovarišice!

Dne 16. III. smo se zastopniki vseh akademskih skupin ljubljanske univerze zedinili na sledeči proglas:

PROGLAS

akademikov Aleksandrove univerze v Ljubljani

Težak svetovno politični polžaj, v katerem se je preko noči znašel ves svet, posebno mali narodi, nas je združil v *enoten akademski narodni blok*, da s tem dokažemo svojo neomajno narodno in državno zavest.

Združeni akademiki Aleksandrove univerze stojimo na stališču, da je edino močna, na podlagi enakosti narodnih pravic Slovencev, Hrvatov in Srbov urejena Jugoslavija izključni okvir, v katerem moremo in hočemo živeti svoje narodno in državno življenje.

V tem trenutku združena slovenska mladina Aleksandrove univerze slovesno izjavlja, da se v interesu narodne solidarnosti odreka vsem medsebojnim trenjem.

SKAD Danica *DSKA Savica*
JNAK Edinstvo *Slovenski klub*
JNAD Jugoslavija *AK Straža*
AKD Kladivo *SKAD Zarja*

VSEM AKADEMIKOM JUGOSLAVIJE!

Z manifestacijskega zborovanja vseh slovenskih akademikov za našo narodno in državno samobitnost in nezavisnost Vam pošiljamo apel, da se solidarizirate z nami v obrambi svobode in nedeljivosti Jugoslavije.

SKAD Danica *DSKA Savica*
JNAD Edinstvo *Slovenski klub*
JNAD Jugoslavija *AK Straža*
AKD Kladivo *SKAD Zarja*
Jugoslovensko akad. društvo Kranj

Govor zastopnika katoliških akademikov, slušatelja Logarja

Dvajset let je stara Jugoslavija. Prej v zgodovini te državne tvorbe ni bilo. Poglejmo sedaj, ali ima ta državna tvorba v sebi življenjsko silo za bodočnost in ali Slovenci v to njeno bodočnost tudi res verujemo. Danes je čas in celo nujna potreba, da si jasno odgovorimo na to vprašanje: ne kot državniki, ki resnično odločajo o teh problemih, ampak kot akademiki, ki o teh vprašanjih razmišljamo in jih tudi znanstveno utemeljujemo.

Dvajseto stoletje je silno burno in pestro. Vidimo vrsto držav in narodov, ki so spremenili svoj obraz. Začnimo pri Slovanih: iz izgubljenega ruskega ozemlja so nastale štiri nove države, k novemu življenju se je prebudila Poljska, svojo državo so dobili Čehi in Slovaki, a so jo sedaj zopet izgubili, Ukrajinci so bili razdeljeni med Ruse, Poljake, Rumune in Madžare, Srbi so si pridobili najprej Makedonijo, dobili nato Črno goro, Slovenci in Hrvati smo se po vojni združili s Srbi, Bolgari so dobili in zopet izgubili Tracijo. Vsi slovanski narodi so torej v dvajsetem stoletju doživeli velike izpremembe.

Poglejmo še druge narode: Nemci so izgubili Alzacijo in Poznanjsko, a danes so doživeli neverjeten porast, Francija je dobila Alzacijo, Italija Primorsko in Abesinijo. Še bi lahko našteli Japonsko, Turčijo itd.

Mirno lahko označimo torej dvajseto stoletje kot stoletje nastajanja in razkrajanja držav. Treba je torej računati, če gledamo zgodovinsko, da bi zunanji činitelji mogli poseči tudi v naše državno sožitje in spremeniti zemljevid naše države.

Kot akademiki si moramo ustvariti nepristransko sliko upravičenosti obstoja naše države.

Zemljevid Balkana nam kaže, da je naša država bistveni, da, celo najpomembnejši del Balkana. Še resničnejše bi to bilo, če bi naša država segala do Soluna, ker bi s tem Vardarska dolina, kot glavna arterija Balkana, bila v naši državi. Jugoslavija tvori torej nekako osrčje Balkanskega polotoka. Na področju te države je dosti grude še za deset milijonov ljudi. Zakladi naše države, skriti v rudah in premogu, so neizčrpani.

Vsa zemlja, reke, ki tečejo iz srednje Evrope proti jugu, Jadransko morje, ki nas jasno loči od Italije, vse to dokazuje, da je tu drug svet, druga bitnost. Dodajmo k temu še etnični element jugoslovanske narodnosti in rekli bomo lahko: zemlja, narod, zgodovina, vse kliče po lastni državi. Velika je misel, da je od Triglava do Kajmakčalana, od Drave do Vardarja, od Jadranskega do Črnega morja zemlja Jugoslovenov.

Kakor vsak narod in vsaka država, tako ima tudi Jugoslavija svoje posebno poslanstvo v družini narodov. Narodi niso raztreseni po zemlji kot kosi mrtve materije, ampak kot živi organizmi, ki naj tej zemlji, na kateri bivajo, dajejo lik svoje duhovnosti. Tako nam n. pr. lega naše države narekuje, da dvignemo tipično slovansko panogo gospodarstva — kmetijstvo — na najvišjo stopnjo produktivnosti. Zemljepisna lega naše države nam narekuje, da moramo vsej srednji in zahodni Evropi kazati pota preko naše zemlje na jug in v Azijo. Že naš Levstik nam je povedal, da vse ceste vodijo na jug. Zaradi tega imamo pred seboj velike naloge: da te ceste tudi zgradimo.

Mi Slovenci, kot morda najmirnejši in najhladnejši element, smo obrnjeni proti jugu. Naš narodni genij po pravici narekuje, da je naša samobitnost v tej državi še najboljše in najlažje ohranjena. Mi akademiki, ki stojimo na tleh svoje lastne univerze, čeprav je skromna, šele od trenutka, ko je nastala Jugoslavija, moramo priznati, da smo prav v Jugoslaviji šele začeli graditi svoje lastno akademsko življenje in da je tu dana najbolša možnost, da gradimo še dalje.

Nastopijo trenutki, ko moramo pozabiti vse malenkostne strujarske in strankarske spore in se povzpeti na višino interesov celokupnega slovenskega naroda. Vprav sedaj je akademska mladina tak trenutek spoznala in z vso dobro voljo stopila skupaj. Kdo izmed nas ni resnično vesel! Vsakdo sicer ve, da nihče ni opustil onega dela, ki ga ima začrtanega in ki mu ga narekuje njegovo prepričanje, nihče pa tudi ne sme pozabiti, da iščemo le to, kar nam je skupno vsem slovenskim akademikom in da bomo to še pridneje iskali.

Ne na zahod, ne na sever, edino proti jugu je obrnjen naš pogled, tja, kjer je naša prava sila, kjer ne bomo protektorat, ampak v toliki meri polnomočni državljani, v kolikor se bomo sami usposobili. Če kdo, smo prav mi slovenski akademiki dolžni vse svoje vrednote, ki nam jih je dala naša domača hiša, potencirati do viška in biti našim bratom Srbom in Hrvatom svetel vzor poštenosti in nesebične požrtvovalnosti za skupni blagor naše domovine.

V dneh, ko posebno nam Slovencem preti in nas tare vse hudo, pomnimo, da smo z žrtvami in trpljenjem označili vsako dobo, ki je za nami, kot nam tako resnično pravi Ivan Cankar:

»Močan si, o narod slovenski! Tisoč in petsto let krvaviš, izkrvavel nisi! Narod mehkužnih bi dušo izdihnil, še svečo bi mu ne žgali, še bilj bi mu ne peli, Ti pa, tisočkrat ranjen, v trpljenju utrjen, Ti komaj zmaješ z rameni pod težko sovražno pestjo in praviš: Nikarte! Ta burka traja že tisoč let!«

Toda: to trpljenje ni bilo zastonj, čeprav je trajalo tisoč let in čez. Danes imamo svojo državo in jo ljubimo. Ta država, za katero damo tudi svoje najdražje, pa nam ni mačeha, ki bi nas v najhujših dneh zapustila. Zvestoba za zvestobo!

V takih težkih dneh, v kakršnih vsi narodi uprejo svoje oči v voditelja usode narodov — v Boga — naj tudi vsi slovenski domovi po vaseh in mestih združijo svoje prošnje, naj Bog vodi pota našega naroda mimo najhujšega, da bo beseda in pesem slovenska še bolj veselo in samozavestno plavala čez našo zemljo, kot doslej.

Tudi za nas še velja Krekova oporoka:

»Vi, ki ste seme izkrvavelega naroda, mislite le eno: da boste združeni z vso zmožnostjo, z vso ljubeznijo, z vsem srcem skrbeli za našo državo Jugoslavijo, za njen procvit, njeno kulturo in njeno blagostanje!«

*

Izvajanja vseh govornikov so bila opetovano z adobravanjem prekinjena. Vsa so izzvenela v enodušno manifestacijo misli in volje akademske mladine. Še nikdar se ni uveljavila enotnost vseh nazorskih skupin slovenske mladine, kakor se je tokrat. Vsak govornik je bil govornik vseh.

Ob zaključku je povzel ponovno besedo predsedujoči slušatelj *Leskovar*, ki je ugotovil, da bo ostal ta dogodek kot svetla točka v zgodovini mladine Aleksandrovega vseučilišča. Zbrane je ponovno pozval k čuječnosti in pripravljenosti na vse. Svoja izvajanja je zaključil z vzkliki Nj. Vel. Kralju Petru II., Kraljevskemu domu in edinstvu vseh Jugoslovenov, čemur so se pridružili vsi zbrani slušatelji z velikim navdušenjem. Zborovanje je bilo zaključeno s petjem himnene »Hej Slovani«, ki je bila vedno pesem nas vseh zlasti v najtežjih preizkušnjah.

Po oficijelnem delu zborovanja je bil prečitan še govor angleškega ministrskega predsednika Chamberlaina, ki dokazuje, da je razočaran najzakrknejši pacifist, ki je doslej še veroval v možnost mirnega in častnega sožitja demokratičnih in miroljubnih narodov s fašističnimi in osvajaškimi. To dejstvo daje posebno pomembnost govoru moža, ki je danes razočaran priznal zmotnost svoje politike in izjavil, da bo sklepal v bodoče z novimi Bethman-Hochlweggi, kateremu so bile pogodbe samo krpe papirja, le pogodbe, ki bodo garantirane z orožjem.

Politiki govore

(Nadaljevanje s 1. strani)

opustil. Svet ne bo pozabil, da se je Hitler meseca septembra lanskega leta skliceval na načelo samoodločitve narodov. Zdaj je on prišel v očividno nasprotje s tem načelom, ko je izvršil dejanje, ki jemlje pravice, na katere se je Nemčija lani sklicevala.

Zasedba Čehoslovaške je bila izvedena po novih metodah. Sicer je svet že več kot enkrat doživel uvajanje nove prakse v mednarodni politiki. Ali imamo mar jamstvo za to, da se te metode zdaj ne bodo več uporabljale kjerkoli?

Vsaka država, ki polaga važnost na svojo narodno individualnost, mora zdaj paziti, da se v njej ne pojavi kakšna notranja nevarnost, ustvarjena zaradi vpliva od zunaj.

V Birminghamu je govoril najbolj zakrknjeni pacifist sveta, angleški ministrski predsednik.

Chamberlain.

»Ena stvar je neizpodbitna, da je namreč svetovna javnost doživela takšen udarec, kakršnega ni doživela niti od sedanjega režima v Nemčiji . . .

Britanski narod je razočaran, ker so se monakovska upanja tako zelo izjalovila. Danes delim razočaranje in ogorčenje tistih, katerih upanje je bilo tako zelo prevarano.

Ne more iti tako naprej, da bi kdo domneval, da se iz strahu pred strahotami vojne naša nacija ne bo hotela poslužiti svoje moči, da se obrani vsakemu izzivanju«.

V Washingtonu je govoril namestnik zunanjega ministra USA

Summer Wells,

ki je v svojem govoru obsodil nemško nasilje ter se izrekel za mednarodno sodelovanje. Med drugim je dejal:

»Vlada USA stoji na stališču, da je mogoče mednarodni mir osigurati le z mednarodnim sodelovanjem na programu, ki temelji na pravici.

Naša vlada, ki je osnovana na principih svobode in demokracije in ki je tudi zvesta tem principom, obsoja serijo dogodkov, ki so imeli za posledico izgubo svobode svobodnega in neodvisnega naroda, s katerim je gojila prijateljstvo od časa ustanovitve nezavisne čehoslovaške republike.

Vlada USA stoji na stališču brezpogojnega spoštovanja pogodb in danih besed, je za politiko nevmešavanja v notranje zadeve drugih narodov in izrazila je že večkrat, da obsoja politiko vojaške agresivnosti.

Jasno je, da akti sile omajujejo svetovni mir ter temelje moderne civilizacije. Naša vlada je v zadnjih treh dneh najjasneje pokazala nujno potrebo očuvanja principov.«

Kot dokaz, da se čutijo ogrožene vse male države, navajamo izjavo, ki jo je ob priliki zasedanja švicarskega zveznega sveta podal v zvezi z razkosanjem in zasužnjenjem čehoslovaške države predsednik zveze

Philippe Etter.

»Zvezni svet ve, da je švicarsko ljudstvo trdno odločeno, da z njim brani neodvisnost in nevtralnost države ob vseh okolnostih in z vso silo.

Vemo, da je vsak državljan pripravljen na vse žrtve, da ohrani državi njeno neodvisnost in svobodo sredi nevarnosti sedanjega časa.

Bodimo združeni, odločni in močni in previdnost, ki je do sedaj tako skrbno čuvala nad nami, nas bo branila še naprej.«

Predavanje v angleškem radiu

Chamberlainov govor pomeni zaključek šestmesečnega političnega poglavja, ki je trajalo od Münchna. Še bolj točno pa je tudi zaključek še večjega poglavja vse od leta 1918. *To je najvažnejši govor od govora Graya leta 1914.* Chamberlain je predvsem dal znamenje za svoje rojake, da se morajo pripraviti na dogodke. Naznačil je, da se bodo zahteve Nemčije predvidoma še nadaljevale. Najvažnejše njegove misli so, da je Hitler prelomil svojo besedo in da je glavno kar je treba braniti — svoboda.

Pomena dejstva, da Francija in Anglija ne priznata nemške aneksije Češke in Moravske, še ni mogoče točno oceniti. Lahko se zgodi, da nima nobenega praktičnega pomena, kakor n. pr. ni imelo neurejeno razmerje med Rusijo in USA, ki je trajalo desetletja. More pa biti tudi začetek pomembnejših dogodkov. Anglija sicer ne bo imenovala več diplomatskega zastopstva v Pragi, temveč prevzame to zastopstvo poslaništvo v Berlinu, toda v smislu angleškega stališča je Češkoslovaška še vedno samostojna država in se more Anglija z njo še vedno samostojno pogajati, če smatra, da obstoji za to kompetentna češkoslovaška vlada.

Pogled na geografsko karto kaže, da se je z najnovejšim razširjenjem Nemčija močno pomaknila proti vzhodu. Predvsem se je povečala meja s Poljsko na 800 milj, potem pa je tudi Rumunija bližja Nemčiji. Res leži med Nemčijo in Rumunijo sedaj Madžarska, toda ta bi gotovo bila prisiljena, da postane v danem primeru zaveznica Nemčije proti Rumuniji. Karpatska Ukrajina, za katere samostojnost se je Nemčija dolgo časa zavzemala, je zelo težko prehodno ozemlje. Nemška invazija bi šla sedaj v Rumunijo najbrže skozi Madžarsko. Madžarska ima v Rumuniji svoje manjšine. Lahko se zgodi, da Nemčija podpre njene težnje v tem oziru pod pogojem, da izgubi svojo samostojnost. Že sedaj pa je vpliv Nemčije v Madžarski tako velik, da je Madžarska prav za prav samo še napol samostojna. V primeru konflikta z Rumunijo nastane vprašanje, kaj bi ukrenili Jugoslavija in Poljska, ki imata obe z Rumunijo vojaški pogodbi. Jugoslovenska pogodba bi bila pač vsekakor veljavna. Toda Nemčija računa z gotovimi notranjimi slabostmi Jugoslavije. Svoboda med slovanskimi narodi na vzhodu Evrope menda ne pomeni toliko, kakor pri nas. Ti narodi so bili navajeni, da so živeli v odvisnosti od drugih. Na Slovaškem n. pr. se je začela stvar s podzemeljskim delovanjem in tajnimi pogajanji med Nemci že nekaj tednov preje, preden so se začeli zadnji dogodki. Očividno je bila potem Slovakom obljubljena svobodna država, toda ta svoboda je trajala samo nekaj dni. Tudi med Madžarsko in Nemčijo so se glede Karpatske Ukrajine vršila pred dogodki najbrže tajna pogajanja. Upanje Poljske je v tem, da bo Nemčija šla v bližnji bodočnosti mimo Poljske bolj proti jugovzhodu.

Nevarnost za Rumunijo, o kateri se je zadnje dni govorilo, vidijo v treh razlogih: 1. nemška potreba po rumunskih surovinah, 2. premikanje nemških čet na Češkem in Slovaškem, 3. zahteve nemške trgovske delegacije v Bukarešti. Rumunija spada vsekakor v okvir večjih nemških načrtov. Zadnji dogodki so bili morda samo začetek osvajanja po vzoru Napoleona. Ti načrti, ki gredo do Črnega morja in Turčije in še dalje proti vzhodu, so obstojali v nemški politiki že davno pred Hitlerjem.

Os Rim-Berlin kontrolira zaenkrat že zapadno Sredozemlje, lahko pa se pričakuje še tudi poskus, da se zagotovi še v vzhodnem delu.

Anglija in Francija se zavedata nevarnosti situacije in morata zelo hitro postopati.

Pisma iz usodnih dni

Praga, 15. 3. 1939.

Draga mamica!

Pišem v usodnem času, ko so našim bratom vzeli še poslednjo ped zemlje. Tukaj izgleda zelo žalostno. Vsi židovski lokali so že zaprti. Nemška vojska je vkorakala v Prago danes ob 9. uri. Na Vaclavskem naměsti se tepejo vsevprek Nemci in Čehi. Mostovi so vsi zastraženi. Izgleda grozno. Ljudje pozdravljajo na ulicah nemško vojsko s pestmi. Kako bo šlo naprej, ne vem. Moj profesor je ves potrt. Mi ga imamo zelo radi in vsak se z njim dobro razume. Je sicer Nemec, ali vedno se je čutil Čeha. Po trgovinah ne dobiš nič več masla in masti. Nemški vojaki so strašno sestradani. Vsi avtomati so polni samih vojakov. Vsi veseli in srečni si izbirajo najrazličnejša jedila. Po osmi uri zvečer ne sme nihče več na ulico.

Ljudje jokajo vsevprek. Po ulicah vidiš stare in mlade ljudi, kako jokajo ob tej nesreči. Vse je na ulici. Avtopromet je že na desno. Res strašno izgleda. Srce se mi trga, ko to pišem. Sokolski znak še vedno nosim, vendar ne vem, kako bo. Tudi v primeru, da ga prepovejo, mi nikdar ne vzamejo tega, kar čutim. Če ste to Vi vzdržali pod Avstro - Ogrsko, upam, da bomo vzdržali sedaj tudi mi in da se bomo mogli šteti kot Vaši pravi sinovi in hčere. Res je strašno gledati ljudi okoli sebe. Upam, da to ne bo dolgo trajalo. Sedaj smo v dveh dneh že v tretji državi. Najprej v Čehoslovaški, včeraj popoldne v Češki, danes pa že v Nemčiji.

Tukaj ne dobimo nobenih podatkov iz inozemstva. Radio motijo neprestano z vsemi možnimi sredstvi. Francije, Anglije in naše države ter Italije sploh ni slišati — same piščali in sirene. Ako imate kaj za nas, sporočite.

Praga, 15. 3. 1939.

Danes (sreda 15. III. 1939.) me je ob 6. uri zjutraj vrgla iz postelje vest, da Nemci prodirajo proti Pragi. Nemci so ob 9. uri že zasedli praško policijo in zapečatili Narodno banko. Malo pozneje so že imeli kolodvore in nekatere vojašnice. Vreme je bilo strupeno kot nalašč. Burja brije že ves dan in sneg leti, da je kar hudo. Stal sem na burji in čakal, kdaj se bodo vrgli nad Hradčane. Točno ob pol 12. uri so drveli oklopni avtomobili in s strojnicami, oddelki na motorjih, avtomobili polni vojakov v nepretrgani vrsti čez Manesov most proti Klarovu in proti gradu. V meni se je trgalo, nisem mogel verjeti svojim očem krute resnice. Kakšna strahotna razlika je, če pomislim na sprevod sokolskega zleta in na današnji pohod po Pragi. Sam ne vem, kaj me je neslo po Pragi; naenkrat sem se znašel na Vaclavskem naměsti, kjer so se zbirale množice, ki so demonstrirale ob vsakem nemškem vojaškem avtomobilu. Ljudje so jokali, drugi so tulili, stražniki so jih s solzami v očeh držali nazaj, sicer bi navalili na nemške avtomobile z golimi rokami. Ordnerji so na vseh vogalih popravljali motorje in avtomobile. Kar smilili so se mi, ker reveži sami niso vedeli, kaj naj počno. Gotovo so mislili, da jih bo Praga sprejela z odprtimi rokami. Promet je zastal, ljudje se niso dali odgnati proč, četudi so zvočniki pozivali »ke klidu a rozvaze«. Pač trpka ironija za težko prizkušene borce za svobodo! Mesto se vedno bolj polni z nemškim vojaštvom. Le na nekaterih hišah se vidi nemške zastave. Proti večeru so se začele ulice prazniti; češka žandarmerija patruljira po mestu, vse važne točke in mostove pa straži nemška vojska s strojnicami. Čeprav je bil ukaz, da po 8. uri zvečer ne sme biti nikdo več na ulici, sem še čakal v Nerudovi ulici pod Hradčani, kaj bo. Točno ob ¾ 9. je prijahal silni oddelek nemške konjenice in motorna vozila za njim — na Hradčane sta prišla (v avtu) Hitler in Ribbentrop.

Beograd, meseca marca.

Časi, v katerih živimo, so dokaj resni, zato mislim, da bo pač marsikoga zanimalo življenje v naši prestolici, v katero se gotovo obračajo oči vsega našega naroda.

Kot ves svet, tako tudi naša prestolica ni ostala nedotaknjena od svetovnih dogodkov, ki se s tako silovito naglico vrste okoli nas. Novi način brisanja ene najkulturnejše in napredne države z evropskega zemljevida, je močno odjeknil pri vsem prebivalstvu prestolice. Ne bom se tukaj bavil z delom in nehanjem onih krogov, v kojih rokah se danes nahaja krmilo naše države, pač pa o ostalem narodu, ki se kreta po beograjskih ulicah. Vedno več in resneje se govori o državnih mejah. Zanimivo je slišati mnenje preprostega srbskega kmeta, ki so ga posli privedli v prestolico, ko sprašuje, kako je mogoče, da pade država, ne da bi se potočila le kaplja krvi. To našemu Šumadincu, ki dobro ne pozna ozadja, ne gre v glavo in ko ne najde zadovoljivega odgovora, si zatrjuje, da pri nas pač kaj takega ni in ne bo mogoče. Čuvat' ćemo granice, to je geslo, ki označuje miselnost naše prestolice. Akademska mladina, ki je bila prej zelo pestra družba, se je danes znašla in zavedla težkega časa ter posnela ljubljanske akademike, katerih sporazum in osnovanje narodnega akademskega bloka žanje toliko odobravanja in javnega komentiranja, kakor da bi šlo za kakšen velevažen akt. Upam, da bo to res važen akt, ki bo postavil nov mejnik v zgodovini akademske mladine. Vsa akademska zborovanja na univerzi in izven nje dajo videz ene same velike manifestacije naše nacijonalne misli in državne skupnosti. Vedno, ponovno in ponovno se zaklinja akademska mladina, da bo branila, če bo treba, našo državo in njene meje in da niti pedi naše zemlje ne sme pasti brez krvi. Sokolska društva prirejajo spominske svečanosti za bivšo Čehoslovaško državo in vseh teh se poleg drugih udeležuje zlasti tukajšnja akademska mladina.

Beograjske ulice žive normalno življenje. Prepričan sem, da bodo ti časi dali primeren pečat naši mladini in da bo sedaj pričela pisati nov list svoje zgodovine, bolj pametno in realno.

—ah—

V SLOVANSTVU JE MOČ!

Posnemajte!

Ob priliki tragičnih dogodkov v bratski Češki, ki so strnili našo akademsko mladino v enoten Narodni akademski blok, je slednji dobil sledeči dopis:

Akademikom ljubljanske univerze!

Globoko v srce mi je seglo, ko sem prebral, da ste se v tem resnem trenutku znašli vsi akademiki pod eno streho in se prostovoljno odrekli vsem medsebojnim trenjem v korist naše velike slovenske in jugoslovenske stvari. Ne morem Vam dovoljno izraziti svojega občudovanja pa tudi spoštovanja in Vam v dokaz iskrenosti svojih besedi prilagam 1000 din, katere izvolite uporabiti po svoji najboljši vesti.

S spoštovanjem:

Peter Hribar.

Premestitev konzulata

Konzularni urad tretjega rajha je bil iz Cheba nedavno premeščen v Maribor. Ne vemo, zakaj je to potrebno, ko bivša Avstrija ni čutila potrebe, da naseli v Mariboru svoj konzulat. Čas bo pokazal svoje!

Lastnik in izdajatelj: Konzorcij »Naše misli« — Uredništvo in uprava: Ljubljana, Cesta 29. oktobra 7; ček. račun štev. 17.120 — Za konzorcij in uredništvo odgovarja: Drnovšek Bogdan, abs. iur., Ljubljana, Cesta 29. oktobra 7 — Tiska Tiskarna Slatnar, d. z o. z. (Vodnik in Knez), Kamnik